

SØREN KIERKEGAARD:

Egy még élő ember írásaiból

Az irónia fogalmáról

Søren Kierkegaard azon ritka filozófusok közé tartozik, akik szépíróként éppúgy olvashatók, mint a bölcsesség szeretetének hivatásos művelőiként. Az már filozófiai (és egyéb) előfeltevéseinken múlik, hogy egyértelmű dicséretet vagy burkolt kritikát hallunk-e ki az iménti megállapításból. De ha akadnak is olyan irányzatok, melyek képviselői vonakodnak „szakmabeliként” elismerni a kitűnő írói vénával megáldott dán bölcselőt, akkor sem vitatható az a tény, hogy számtalan, korán a feledés homályába merült szakfilozófussal szemben Kierkegaard ma is töretlen érdeklődést vált ki a kutatók és a művelt nagyközönség körében. Erre utal többek között az a szokatlan kiadói buzgalom, amely jó néhány fontos Kierkegaard-*opus* megjelenését eredményezte a kilencvenes évek Magyarországon. E kiadások azonban (az őket gondozó könyves műhelyek, s így a különböző fordítók viszonylag nagy számából adódóan) sajnos híján vannak az elvárható terminológiai következetességnek.

Részben ezt a problémát hivatott orvosolni a Kierkegaard-életműsorozat, melyet tavaly indí-

tott útjára a Jelenkor Kiadó. A hazai viszonylatban igen nagyszabású, tíz kötetesre tervezett vállalkozás a mértékadó dán kritikai kiadást veszi alapul, s ennek nyomán szólaltatja meg magyar nyelven (immár egységesített fogalomhasználattal) a szerző munkásságának legjavát. Az összkiadásból átvett további üdvözlendő újítás a gazdag és alapos jegyzetapparátus, amely nagyban megkönnyíti az utalások, áthallások és egyéb (divatos kifejezéssel élve) intertextuális megoldások sokaságát magukba sűrítő szövegek értő befogadását. A sorozat nyitó darabjával kapcsolatos kritikai észrevételként egyedül az fogalmazható meg, hogy nem értesülünk belőle sem a későbbiekben megjelentetni kívánt művekről, sem a válogatás szempontjairól. Az azonban nyilvánvaló, hogy az „újrahangszerelt” fordítások mellett olyan írások is napvilágot látnak majd, amelyek eddig nem voltak hozzáférhetőek magyarul – ezt bizonyítja legalábbis az első kötetben olvasható két tanulmány.

A kötet fajsúlyosabb darabja *Az irónia fogalmáról állandó tekintettel Szókratészra* című értekezés, melyet Kierkegaard doktori disszertációként nyújtott be a koppenhágai egyetem filozófiai fakultására. A mű Szókratész alakján keresztül veszi górcső alá azt az intellektuális magatartást, amely túllép a gondolkodás „megkövült” formáin, de nem reked meg a pusztán kételkedésben vagy ta-

gadásban – egyszóval a kierkegaard-i értelemben vett *íróniát*. „[...] az irónia lényegéhez tartozik, hogy soha ne fedje fel magát, és [...] hogy próteuszi módon szüntelenül váltogassa álarcait” – jelenti ki a szerző, s az életműben valamelyest járatos olvasó előtt világossá válik, hogy az érett alkotások karakterisztikus vonásai (indirekt kommunikáció, pszeudonimitás) már e korai írásban is megmutatkoznak. A helyenként Hegelt követő, de nézeteihez egyúttal meglehetősen polemikusan viszonyuló gondolatmenet pedig a Kierkegaard által végrehajtott szubjektív fordulatot, illetve a rendszerelvű filozófia kritikáját előlegezi.

Az időrendben korábbi *Egy még élő ember írásából* a meseíróként (is) ismert H. C. Andersen egyik regényét elemzi; voltaképpen egy terjedelmes recenzióval van dolgunk, melyet Kierkegaard olyan csípős gúnnal fűszerez, hogy azt jelentősebb kortársai közül legfeljebb Nietzsche képes felülmúlni. A könyvet már csak ezért is érdemes fellelőzni, valamint a recenzióhoz mellékelt előszó miatt, amelyben a szerző (aki művét az alcím tanúsága szerint „akarata ellenére” bocsátotta közre) önmagával, pontosabban saját *alter egójával* száll vitába. Az idézetekkel, nyelvi játékokkal és ironikus kikacsintásokkal teletűzdelt három oldal valódi stílusbravúr, melyben mindannak az esszenciája benne foglaltatik, ami érdekessé, iz-

galmassá és (filozófus esetében ritkán mond ilyet az ember) szerethetővé teszi Kierkegaard műveit.

PÁPAY GYÖRGY

(Fordította Soós Anita és Miszoglád Gábor, Jelenkor Kiadó, Pécs, 2004, 423 oldal, 3200 Ft)

VANYÓ LÁSZLÓ:

Ókeresztény írók lexikona

A *homoiusion–homousion* ellentét, az egyetlen *i* betű különbsége mögött rejlő markáns teológiai eltérés, ha máshonnan nem, Madách Imre *Tragédiájából* sok irodalomkedvelő számára csengethet ismerősen. De valószínűleg csak távolról, mivel a szavak mögötti eltérést nyilván csak kevesen tudják korrekt módon összefoglalni. Nos, Vanyó Lászlónak, a hazai patológia egyik legkiválóbb képviselőjének utolsó, tanítványai által befejezett műve éppen az ehhez hasonló kérdésekben siet az érdeklődő olvasók segítségére.

A szerző munkássága kezdetétől az ókeresztény egyházatyák tanításának magyar nyelvű megismertetését tűzte ki célul, s evvel ismeretlen területeket hódított meg a hazai kultúra számára. Nevéhez fűződik többek között az *Ókeresztény írók* immár 18 kötetet számláló sorozata, amelyben